Gabriel Andreescu

# DRUMUL EGAL
# DE DUPĂ REVOLUȚIE

# Drumul egal de după Revoluție

Aproape nimeni nu privise cu suspiciune formarea Consiliului Frontului Salvării Naționale, noua structură de putere de după Revoluție. În amestecul acela de sînge, bucurie și lacrimi, cîți s-au crispat văzînd alături oameni care aveau o istorie atît de puțin comună? Doina Cornea lîngă Alexandru Bîrlădeanu. Ana Blandiana și Ion Iliescu, Caramitru și Dan Iosif… și ceilalți. Ce bucurie a reconcilierii! Dar un paradis terestru, o joacă veselă între ulii și vrăbii durează numai cîteva zile. Sau săptămîni? Cam așa s-au grăbit și la noi evenimentele. De la surpriză la îndoială, de la îndoială la refuz, reacțiile negative au început să cuprindă, unul după altul, pe cei aflați pe străzi și pe unii dintre cei ajunși, peste noapte, în „noua structură de putere". De ce nu se comunică nimic în legătură cu teroriștii prinși? De ce Securitatea intrase într-o umbră de rău augur? Ce se întîmplă cu partidul comunist? Nu este dizolvat, nu sînt confiscate bunurile lui? La Timișoara și la București oamenii ies din nou pe stradă. Pe 12 ianuarie o demonstrație îl obligă pe Ion Iliescu să promită pedepsirea comunismului: interzicerea partidului care distrusese țara, judecarea vinovaților. Cuvintele costă puțin în România. Peste cîteva zile se va reveni asupra declarațiilor. Doina Cornea își dă demisia din CFSN. Este primul prieten care părăsește scena Puterii. Este un gest grăbit? Oare insuccesele, trădarea promisiunilor nu au și cauze obiective? Dar semnele restaurării comuniste continuă… În prea multe locuri au rămas aceiași, pe scaunele de pe care tăiau și spînzurau. Se fac noi instituții pentru politrucii de la „Ștefan Gheorghiu". Frustrarea crește, strada se umple în fiecare zi. Și îndoielile celor care au acceptat să intre în CFSN ajung la cote critice. Ce cauze servește prezența lor acolo? Pe 28 ianuarie, în Piața Victoriei are loc o demonstrație uriașă. Și amenințătoare pentru cei din Palat. Tot atunci, șapte membri ai CFSN, majoritatea foști disidenți (și toți membri ai deja foarte cunoscutului **Grup pentru Dialog Social**), se hotărăsc să ceară o audiență la Ion Iliescu. În casa lui Andrei Pleșu se strîng, în afară de gazdă, Ana Blandiana, Mariana Celac, Ascanio Damian, ca să discute poziția la întîlnire. Eu fac un crochiu acasă. Pe 29 dimineața ne întîlnim în fața porții lui Andrei. Ne ascultăm unii pe alții. Pînă la urmă rămîne să se prezinte textul meu, cumva mai sever și precis. În jurul orei 10, Ana Blandiana, Mariana Celac, Andrei Pleșu, Dan Petrescu (sosit între timp), Ascanio Damian, Radu Filipescu și cu mine intrăm în sediul CFSN. Acolo ne așteaptă Ion Caramitru. Andrei Pleșu este ministru al culturii, dar asta nu înseamnă prea mult atunci, în frenezia luptei pentru putere. Caramitru se afla însă chiar în centru, printre cei șapte de care depindea și prezentul și viitorul. Are o

mină nefericită. Evident, nu îi place ce se întîmplă. Ne scoate din birou o hîrtie. Demisia! O va înainta cu prima ocazie. Dar să mergem. Ion Iliescu ne așteaptă.

O sală în clădirea fostului Minister de Externe, Piața Victoriei. Nu prea mare. Ne așezăm cu toții în jurul unei mese modeste. Ion Iliescu, la capăt, ne privește obosit și mefient. Prin fereastră se aud strigătele mulțimii. Dimineața a început cu o nouă demonstrație. Între timp intră și Petre Roman. Mai puțin obosit decît Ion Iliescu. Ca întotdeauna, sigur pe el. Nu știu cum se face, dar ajunge să-și dea cu părerea, pe un ton superior, despre ierarhia de valori în filozofia românească. Depășim. Discuția începe. Mă uit pe carnet și citesc.

Ceva despre Securitate, legislație, bunurile partidului comunist și altele asemănătoare. Cuvintele nu sînt expresive, dar acuză. Și sînt limpezi. Prima surpriză: Dan Petrescu (pe atunci viceministru la Cultură) are o mișcare bruscă, se întoarce spre mine și se dezice. „Acest text nu a fost discutat cu mine. Nu mă reprezintă." Ana Blandiana are o tresărire: „Uite ce poate să facă pentru o funcție", îmi va spune mai tîrziu. Ion Iliescu ia cuvîntul. „Toată lumea este plină de suspiciune" este teza lui pe care o repetă de trei săptămîni. „Trebuie așteptat pînă ce lucrurile vor fi puse la punct." Ca și altădată, vorbește convingător. Discuția se încinge mai ales după ce apare Silviu Brucan. Cînd amintesc de revenirea marxiștilor în institutele de științe sociale, Brucan mă taxează drept pueril. Îmi apare brusc în minte o imagine văzută la televizor și răspund, cu un glas rău, fără pauză: „Văd că i-a intrat în obicei să jignească. A făcut-o și cu doamna Cornea". Blandiana mă susține și Silviu Brucan devine imediat foarte blînd.

Eu am cam terminat ce aveam de spus. Îi urmăresc pe ceilalți. Cît de diferiți! Și cît de surprinzător, în continuare, Dan Petrescu mai intervine de două-trei ori pentru a sprijini spusele lui Roman. Ascanio Damian este în dreapta lui Brucan. Tace. Sau explică din cînd în cînd ce a vrut să spună Ion Iliescu. Alături, Mariana Celac. Nu are inițiative, dar pune accentele: **de asta am venit**. Mîna ei, cu palma deschisă, mîngîie perpendicular suprafața mesei. Mai departe s-a așezat Andrei Pleșu. Masiv, o prezență pe care privirea nu o poate ocoli. Pare jenat, pune întrebări domoale, aproape neutre. Și face corp comun cu noi în fața celor trei, a lui Ion Iliescu, Petre Roman și Silviu Brucan. Radu Filipescu stă în stînga mea. Intervine sacadat, dar fără complexe: asta și cu asta nu merg. De ce nu merg? În dreapta, Ana Blandiana. Așa cum îmi păruse și altădată: caldă, fermă.

Întîlnirea s-a terminat. Mai trecem o dată pe la Caramitru. Sîntem „ai noștri". Apoi ne îndreptăm spre ieșire. A doua surpriză. Andrei Pleșu se întoarce spre noi, sau mai curînd spre mine, și îmi spune nemulțumit: „Toți veniți cu această suspiciune…". După discursurile despre răbdare de acum cîteva minute nici el nu se mai simte solidar cu autorii de critici: nu vor să înțeleagă greul conducătorilor Frontului și au în minte numai acuze. Îl privesc cu ochii tulburi. Sînt primul vizat. Cine are dreptate? Istoria ne-o va arăta suficient de repede. Dar remarc un lucru: Pleșu ne-a spus-o între patru ochi. Nu a făcut-o de față cu Iliescu. Asta nu am uitat-o niciodată, cu atît mai puțin atunci cînd alții l-au acuzat

pentru că el continua să accepte, după gafele guvernamentale, portofoliul de ministru.

Afară trecem pe lîngă o mulțime amenințătoare, cu pancarte care au devenit mai tîrziu celebre: „Noi muncim, nu gîndim"; „Nu ne vindem țara" ș.a.m.d. Nu am realizat că ne aflăm în fața unui eveniment istoric, prima contrademonstrație muncitorească, cea care a îndreptat societatea românească pe o pantă nenorocit de abruptă. Eram surescitat și complet prins de ce se petrecuse la întîlnirea cu Ion Iliescu. Pînă atunci îi cunoscusem puțin pe colegii mei de la Grupul pentru Dialog Social, dar era notoriu că toți trecuseră printr-o formă mai mult sau mai puțin radicală de rezistență. Ceea ce, știm, nu a însemnat puțin. De unde această varietate de comportamente? Se schimbă atît de mult oamenii în funcție de condiții? Sau eram de la început foarte diferiți?

Da, eram pur și simplu foarte diferiți. Adevărata surpriză a fost puterea continuității și a coerenței, nu a saltului, nici a întîmplătorului. Viața noastră atît de agitată din lunile de după Revoluție a precipitat, într-un fel, această confirmare a comportamentului din dimineața zilei de 29 ianuarie, această „verificare de identitate".

Ascanio Damian – primul din seria celor înșiruiți la masa protocolară – a fost mai departe participantul reținut și deseori ambiguu la ședințele Grupului pentru Dialog Social și ale Consiliului Frontului Salvării Naționale (mai tîrziu, ale Consiliului Provizoriu de Uniune Națională). Pînă în luna aprilie, cînd demonstrația din Piața Universității a răscolit nu numai străzile Bucureștiului, ci și acest mic Parlament provizoriu. Poziția lor față de ceea ce se întîmpla în „primul teritoriu eliberat de neocomunism", cum patetic scria pe pînzele albe desfășurate în zona „Intercontinentalului" și a restaurantului „Dunărea", a punctat tipologia unora dintre personalitățile momentului și, într-o anumită măsură, cariere publice. După ce în clădirea istorică de pe Dealul Mitropoliei, președintele tuturor românilor, Ion Iliescu, a amenințat într-un mod lamentabil pe manifestanți – vorbind despre „golani", cerîndu-le „să fiarbă în sucul lor propriu" –, Ascanio Damian s-a trezit, în mijlocul sălii, să se indigneze împotriva indisciplinaților: „Trebuie să intervină Poliția. Nu putem trece prin Piața Universității, nu avem unde parca mașina", a rostit el, afectat de incomoditățile sale de șofer la 100 de zile de la o revoluție sîngeroasă, nu numai în fața colegilor de CPUN, ci și a sutelor de mii de spectatori care urmăreau pe micul ecran intervențiile de la ședința aceea nefericită.

A doua zi de dimineață era așteptat la sediu de cinci-șase colegi din Grupul pentru Dialog Social. Comentariile răzlețe ale cîtorva s-au pierdut imediat, ca un fundal fluu și tremurat sub cuvintele, nu multe, rostite de Petru Creția – ale înaltului, incoruptibilului nostru Petru Creția. La prima ședință a Grupului, Ascanio Damian și-a anunțat retragerea și, practic, de atunci s-a terminat cariera lui civică și politică.

Mariana Celac s-a văzut încărcată de istoria ei puțin comună: soția unui disident celebru, Mihai Botez, stabilit în Statele Unite, sora lui Sergiu Celac, primul

ministru de externe după Revoluție. S-a retras după alegeri din viața politică, atît de agitată la noi, chinuită probabil de parti-pris-urile ei agresive. A încercat să se dedice Grupului pentru Dialog Social, pe care l-a reprezentat, în multele lui contacte, fără crisparea ori vehemența altora. Dar și Grupul, cu subsolul lui instituțional, impunea o prezență mai dură. S-a retras mai departe, spre nișa profesională. Mariana Celac nu a avut șovăieli, însă a tins continuu spre echilibru și discreție.

Andrei Pleșu este personajul cel mai greu de definit dintre cei care au pătruns în interstițiile Puterii după marginalizarea lor de către regimul îngropat de Revoluție. A rămas ministru al culturii și după alegeri. O dovadă că în jocul său complicat echipa Petre Roman mai avea în vedere argumentul credibilității. Această personalitate puternică, greu de reținut între frontierele unui grup cu inerente funcții de tutelă (chiar și unul cu înzestrarea Grupului pentru Dialog Social), s-a lăsat totuși tutelată de către guvern în cîteva situații ambigue. A schimbat însă 80% din armata de activiști care trăise din spectacolul dezolant al pseudo-culturii socialiste. Sub patronajul său, posturi importante din Ministerul Culturii au fost ocupate de profesioniști autentici, cum nu s-a mai întîmplat în nici un alt minister. A protestat în numele instituției pe care o conducea contra atrocităților comise de mineri în București, dar glasul lui s-a ferit cu grijă de stridențe, așa cum un alt coleg de guvern și membru al GDS, Mihai Șora, nu s-a simțit obligat să o facă. Atunci cînd același guvern l-a expulzat pe Regele Mihai din țară, implicîndu-l, Andrei Pleșu s-a distanțat din nou, pînă la a-și da demisia – acceptînd totuși să revină, după un simulacru de explicație. Nu a mai avut timp pentru unii din vechii săi prieteni, chiar dintre aceia cu care urcase coamele Păltinișului în numele unei legături atemporale; a colaborat cu mulți alții, chemîndu-i alături în aventura instituțională pe care a început-o. A persiflat mult prea des și mult prea acid pe disperați și pe suspicioși, deși trecerea timpului le dădea acestora dreptate – și fără să fie egal în ironie cu indiferenții ori profitorii din înalta lui apropiere. Deseori, dacă privești prietenește în ochii săi agitați zărești rana îndoielilor. Dar explicația cu el însuși, pe care ochii săi o promit, pare mereu amînată.

Andrei Pleșu, orgolios și sensibil, retoric și subtil, fundamental preocupat de sine și fundamental corect, nu a atins nici atunci, în Palatul din Piața Victoriei, și nici altădată dimensiunea totală a sacrificiului. Însă nici nu a acceptat siluirea propriei demnități. Asumînd, în numele Ministerului Culturii, un film despre Piața Universității, pentru care Puterea nu îl va ierta, Andrei Pleșu demonstrează din nou cît de nesigur este să definești limitele unei personalități.

Ceilalți? Radu Filipescu a ieșit din Revoluție cu un imens capital de simpatie. La anii de închisoare se adăuga imaginea unul tînăr frumos și zîmbitor. I s-au deschis diferite porți – colaboraționismul cu vînătorii de legitimitate era în floare –, dar instinctul său etic le-a refuzat. A încercat să continue, însă pe contul lui propriu, asumîndu-și responsabilități ce vizau drepturile omului: a încercat o carieră politică în cadrul unui partid (Partidul Republican) pe care l-

a sancționat imediat ce a luat-o pe de lături. Pentru competiția dură a ultimelor șase luni i-ar fi fost necesară o tenacitate pe care nu a avut-o. Tînăr și senin, lipsit de complexe și cu gînduri de viitor, Radu Filipescu este încă un capital.

Dan Petrescu a făcut o scurtă carieră de viceministru al Culturii, după care s-a retras în blazare, sub tirurile Secției de distrus reputații. Fusese, pe vremea lui Ceaușescu, unul dintre cei mai cunoscuți, eficienți, imaginativi disidenți. De la viceministru al Culturii la funcția de director al Muzeului Literaturii Române a trecut ca un meteor, și apoi mai departe, pe traiectoria comodităților finale, pînă la o îndelungată bursă de studii în Franța, țara loisir-ului fin, intelectual. Între timp a publicat, cu silință, sublimîndu-și sarcasmul prin demonstrații stilistice. Dar fostul disident Dan Petrescu a fost în primul rînd stilistul perfect al întoarcerii spre sine.

Ana Blandiana a părăsit Consiliul Frontului Salvării Naționale imediat după contrademonstrația muncitorească din 29 ianuarie 1990. A părăsi CFSN-ul însemna atunci sau retragerea în cea mai confortabilă identitate, ori întoarcerea pe baricade. Baricadele Anei Blandiana au fost paginile revistelor de opoziție, balconul din Piața Universității, discuțiile din vara '90 cu proiectele și soluțiile lor politice, întîlnirea Rezistenței la Brașov, mitingurile din București, Iași, Timișoara, viața de zi cu zi a Alianței Civice. Între poezie și cariera politică, Ana Blandiana a ales slujirea binelui public. Cei care văd linia fermă a unui astfel de fel de a fi trebuie să știe că această coerență geometrică a fost mai întotdeauna, și cu atît mai dramatic astăzi, în România rezultatul unei golgote zilnice. Dar Revoluția, istoria sînt rezultatul cărei golgote?

O revoluție este un turbion uriaș. În ea intră și ies, ridicați ori striviți de istorie, nenumărați oameni. Șiruri de anonimi al căror sacrificiu nu lasă în urmă nici măcar o amprentă. Uneori mai puțin merituoase, alteori nerepetabile, personalitățile își afirmă acolo, în inima marelui zbucium, prezența lor inconfundabilă – determinînd traiectorii în existența colectivă, prin ceea ce fac sau prin ceea ce nu fac. Ce ar fi însemnat ca Eugen Barbu, Adrian Păunescu sau alții al căror nume nici nu merită să încarce hîrtia să fi fost lăsați să dea iama, după decembrie '89, prin instituțiile de cultură din România, asemenea unor tauri într-o arenă nepregătită? Dar ce s-ar fi întîmplat dacă Andrei Pleșu nu ar fi cauționat în fața străinătății un guvern în care toți ceilalți și-au obținut posturile prin legături cu mai vechii ori mai noii nomenclaturiști? Astfel de întrebări se pot repeta, în haine diferite, de o mulțime de ori. Cum ar fi evoluat istoria noastră dacă Ana Bandiana ar fi acceptat vicepreședința Frontului Salvării Naționale – participînd la ședințele în care s-au hotărît, în absență, contrademonstrațiile muncitorești, politicile de seducție electorală? Ori dacă Dan Petrescu și-ar fi căutat confortul personal vizînd, după primele zile, cochetăria cu Puterea și finalizarea ei politică?

În ce existență intelectuală se dau mai multe răspunsuri decît se pun întrebări? Ca un tînăr, speriat și înfometat animal, lumea noastră a luat-o în galop, la Revoluție, pe un drum din care imediat au început să se despartă o mulțime de

brațe. Din săptămînă în săptămînă, cu trecerea timpului ceva mai rar, am trecut de pe o ramură pe alta, incapabili să împingem dincolo de o nouă răspîntie efemerul nostru orizont. Așa am descoperit cum, blestemați de soartă, am ales mai întotdeauna drumul care s-a dovedit cel mai prost. Revoluția noastră a fost ca o goană buimacă între drumuri inegale. Revoluționarii înșiși, patetici și egali, s-au mișcat străini prin vîltoare, ca în tabloul-metaforă semnat de Van Gogh.

*

Articolul a apărut în revista *22*, nr. 21, mai 1991.